

”Jokainen verissä päin sitä omaa edistää”

Tutkijakoulutus, tieto ja tutkijuus tietokapitalismissa

Yliopistoihin kohdistuvat tulospainet synnyttävät
tutkijayhteisöön epävarmuutta, pelkoa ja paradokseja.
Miten tohtorikoulutettava selviää tietokapitalistisessa eetoksessa,
jossa rahoitus ohjaa tieteen ja tutkimuksen tekemistä?

HUOLI TIEDON YHÄ TEHOKKAAMMASTA hallinnasta eli ohjauksesta ja ohjailtavuudesta on yhä keskeisempiä talouskasvua yllä pitävistä koulutuspolitiikan teemoista (mm. OECD 1996; OECD 2013; World Bank 2002). Tutkijoita se huolestuttaa.

Yhteiskuntatieteellisesti kasvatusta ja koulutusta Helsingin yliopistossa tutkiva tutkijakollektiivimme on pohdiskellut tohtorikoulutusta *Aikuiskasvatus*-lehdessä (Guttorm ym. 2014, 121) seuraavasti:

”Tutkimuksen tekeminen on tapahtumasarja, johon vaikuttavat materiaaliset edellytykset (kuten

rahoitus), yhteiskunnalliset ja kulttuuriset käsitykset merkittävistä aiheista ja ajankohtaisista ongelmista ja toiset ihmiset, jotka kommentoivat, ohjaavat, vastaavat kysymyksiimme, toimivat ’materiaalissamme’, hyväksyvät ja hylkäävät kirjoituksiamme. Nämä ihmiset ovat kollegoitamme, ystäviämme, esimiehiämme, tutkimuskohteitamme, lehtien toimittajia ja arvioijia, tutkijoita, joita emme ole koskaan tavanneet, mutta joiden ajatukset ovat meille läheisiä, ja tutkijoita, joiden ajatukset karmivat meitä. Tässä tapahtumasarjassa jokaisen tutkimuksesta tulee myös

osa laajempaa yhteiskunnallista verkostoa. Vaikka moni meistä julkaisee vain omalla nimellään, on kirjoitusten takana monimuotoinen kollektiivisuus. Kirjoittajat (yksinkin kirjoittaessaan) keskustelevat teksteissään toisten tutkijoiden kanssa. Myös laajemmat yhteiskunnalliset virtaukset vaikuttavat kirjoittajaan.”

Hallintaa on kuvattu esimerkiksi uuden julkisjohtamisen (*New Public Management*) käsitteellä laskennallisesti mitattavaksi taloudellisen arvon tuottajaksi. Tietokapitalismin käsite auttaa tarkastelemaan kyseistä hallintaa tohtoreita tuottavassa tutkijakoulutuksessa. Tarkoitamme tietokapitalismilla tiedon tuottajien elämän ja toiminnan kontrollointia, jossa tieto ja tiedon kantaja, aivot ja kommunikaatio sekä näiden kontrolli saavat merkityksensä talouskasvun tekijöinä (Vähämäki 2009).

Tutkijakoulutuksen hallinta säätelee ja mahdollistaa toimijuutta sekä saa aikaan jännitteitä tiedon, tietämisen sekä tiedon jakamisen kontrollista ja tiedon tuottajien oikeuksista. Hallinta puolestaan ilmenee epävarmuutena ja eriarvoistavina toimintatapoina tieteessä ja tutkimuksessa (esim. Brunila 2011, Brunila & Hannukainen 2017).

Artikkelissamme nostamme esiin tutkijakoulutuksen erityisesti tieteellisen julkaisemisen sekä siihen keskeisesti liittyvän tiedon muodostumisen seurausten näkökulmasta.

Julkaisupolitiikan ja sitä koskevan hallinnan kautta tarkastelemme hallintaa moniulotteisena ja -syisenä ilmiönä. Vuonna 2010 voimaan tulleen uuden yliopistolain jälkeinen sekä tutkijakoulutuksessa koettujen muutosten aikainen keskustelu on kiinnittynyt muun muassa tutkimuksen laadun määrittämiseen ja sen myötä tiedon ja tieteen arvostukseen yliopiston rahoitusmallin valossa. (ks. esim. Tomperi 2009.)

Vuoden 2017 tarkistettu yliopistojen rahoitusmalli jakautuu kolmeen tavoitteeseen, joille jaetaan rahaa tuottavuudesta laskukaavan mukaan. Tutkimus kattaa mallista 33 prosenttia. Siihen sisältyvinä mittareina toimivat suoritetut tohtorintutkinnot (9 %), kansalliset ja kansainväliset vertaisarvioidut julkaisut (13 %), hankittu kansallinen ja kansainvälinen

rahoitus (9 %) sekä ulkomainen tutkimus- ja opetushenkilöstö (2 %) (OKM 2015; OKM 2016).

Artikkelissa jatkamme tutkijakollektiivimme pohdintaa (Guttorm ym. 2014). Otamme osaa keskusteluihin tieteen ja tutkimuksen tekemisestä tietokapitalistisessa eetoksessa, jossa rahoitus tulohajauksen kärkenä ohjaa tieteen ja tutkimuksen tekemistä. Akaateemiseen tutkijuuteen juurtunut tuloksellisuuden aika saa aikaan muutoksia niin tutkijuudessa, tiedossa kuin tietämisessä. Tieto ja tietäminen ovat uudenlaisen kiinnostuksen kohteita.

Tietokapitalistisessa eetoksessa on tarpeellista kysyä, millainen tieto ja tutkijuus tulevat tutkijakoulutuksessa kuulluiksi, millaisin ehdoin ja seurauksin. Aineistona käytämme eri puolilla Suomea väitöskirjaa tekevien tutkijakoulutettavien haastatteluita.

TUTKIJAT MITATTAVAAN MUOTOON

Tarkastelemme tutkimusongelmaamme yhteiskuntatieteellisesti. Taloudellista tehokkuutta ajavia pyrkimyksiä tieteessä ja tutkimuksessa on pidetty yhteiskuntatieteellisissä keskusteluissa lyhytnäköisinä ratkaisuin, joiden seurauksia ei ole tarpeeksi huomioitu (mm. Vähämäki 2010). Korkeakoulutuksen tutkijat ovat tuoneet esille, kuinka tutkimuksen tarkoituksena on enenevässä määrin välittömästi hyödynnettävä tieto, jossa ei jää sijaa kriittisyydelle (Slaughter & Leslie 1997). Tietokapitalismin käsitteen avulla avaamme eetosta, joka näyttää tunkeutuvan koko elämään ja erityisen selkeästi koulutukseen, koska lisäarvotuotannon odotukset kytkeytyvät potentiaalien kanavoimiseen ja toteutumiseen.

Eetosta on käsitteellistetty suomenkielisessä kirjallisuudessa myös tietokykykapitalismina (Vähämäki 2009). Tällöin on korostettu ranskankielisen kognitiivisen kapitalismin (*capitalisme cognitif*) käsitteen hengessä ’tietokyky’. Artikkelissamme tietokapitalismi keskittyy ennen kaikkea tiedon ja tietämisen rooliin taloudellisten intressien näkökulmasta (ks. Peters & Bulut 2011).

Lisäarvon tuotannon ristiriidat siirtyvät koulutukseen, josta on tullut taloudellisten intressien ja kampuajien kenttä (Pasanen 2015). Samalla tutkijakoulutuksesta ja tutkijuudesta tehdään yhä ketterämpiä, ajasta ja paikasta riippumattomia tiedon siirtäjiä ja

RAHOITUKSEN JAKAMISEN PERUSTEIKSI ON TULLUT TOIMINNAN KUVAUS ERILAISTEN INDEKSIEN JA VERTAILUJEN AVULLA.

tuottajia. Koko elämä, inhimilliset ja kognitiiviset kyvykkyudet, valjastetaan töihin.

Tietokapitalismin tuotantovälineenä ja tuotteena on kaikki se, minkä taloustiede on sulkenut pois tutkimusalueeltaan: kulttuuri, kommunikaatio ja tiedon yhteiskunnallinen tuottaminen (Corsani 2007; Viren & Vähämäki 2015, 37). Yliopistot ovat tuotteistamisessa keskeisiä osaamisen ja kyvykkyysien jalostamisen paikkoja. Niistä on tullut osa tietokapitalismia, jossa suuret ja jatkuvat keskenään ristiriitaiset muutokset ravistelevat yliopistoa. Tietokapitalistisen hallinnan seuraukset näkyvät tuotannossa ja osaamisen käytössä sekä potentiaalinen kasvattamisessa ja tuottamisessa (Brunila 2011; Brunila & Hannukainen 2017).

Samalla kun tietokapitalismi on tunkeutunut yliopistoon, se on synnyttänyt yhteiskuntatieteilijä Jussi Vähämäen (2009) sanoin ongelmalliset kyynikon ja opportunistin positiot. Tutkijoita voi luonnehtia tietokapitalistisessa eetoksessa taktikoiviksi, pelaaviksi opportunisteiksi tai kahlitsemattomiksi, omia polkuaan kulkeviksi kyynikoiksi (ks. Vähämäki 2009).

”Voimmekin vain sanoutua irti ja antaa virran viedä tai kyynisesti pyrkiä käyttämään kaikkea ja kaikkia pelkinä pelinappuloina” (Jakonen, Peltokoski & Virtanen 2006).

Tutkimukselle keskeistä on laadun arviointi erilaisilla kriteereillä ja mittareilla. Koulutusta tutkinut aikuiskasvatustieteilijä Heikki Pasanen (2015) on todennut, että koulutuskilpailussa taloudellisuudesta ja tehokkuudesta palkitsevien kriteereiden noudattaminen johtaa yliopistot tuhoamaan sivistys- ja kasvatustajatteluun perustuvan tieteellisen ja pedagogisesti laadukkaasti toimintansa. Samalla toiminnan markkina-arvo näyttää kasvavan siitä, että markkina-arvo

tekee yhteiskunnallisista ongelmista yksilöllisiä. Yliopistotutkijakin kääntää katseen itseensä ja puutteisiinsa, samalla kun omasta pärjäämisestä, kelpaavuudesta ja selviämisestä ollaan epävarmempia (Brunila & Hannukainen 2017). Yliopistoissa ollaan toimijuuden näkökulmasta myös erilaisten affektien kanssa tekemisissä, kun suorituskeskeisyyteen painottuvat tunnusluvut mittaavat yksilöä (ks. myös. Nikkola & Harni 2015; Brunila & Valero, arvioitavana). Tällaisina bibliometrisinä tunnuslukuina toimivat laajasti käytetty viittauskerroin (*impact factor*), jolla ilmaistaan lehden saamaa viittausmäärää keskimäärin artikkelia kohden sekä kehittäjänsä, professori Jorge E. Hirschin mukaan nimetty h-indeksi, joka kuvaa tutkijaan kohdistuvien viittausten suosiota (Karvonen, Kortelainen & Saarti 2014). Indikaattoreista on tullut laadukkaasti tutkimuksen synonyymi, sillä vain mittareiden osoittamilla tuloksilla on merkitystä.

Yliopiston arkipäiväksi ja rahoituksen jakamisen perusteiksi on tullut toiminnan kuvaus erilaisten indekseen ja vertailujen avulla, vaikka niitä on epäilty eri tilanteissa. (esim. Mustajoki 2013.) On ollut hankala ymmärtää, että mittarit ja mittaaminen eivät ole arvovapaata toimintaa, koska arvovalinnat tieteenalojen puolesta tehdään mittareita luodessa.

Kaikki arviointitavat eivät ole suotuisia heterogeenisille tieteenaloille. Syntyy jännitteitä, kun samaa tieteen arviointikaavaa sovitetaan eri alojen ylle. Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM 2014, 23) mukaan ”julkaisut ovat yliopistojen tutkimustoiminnan keskeisin tuotos, yksi laadun mittareista ja merkittävä vaikuttavuuden tekijä”. Tähän ajattelumalliin nojaten, vuoden 2017 rahoitusmallissa siirtymä on tapahtunut ”tutkimuksen laatua ja vaikuttavuutta vahvemmin korostavien kertoimien käyttöön” (OKM 2015, 7), mikä lisää tiukentuvilla kriteereillä julkaisutoiminnan arvioinnin jännitteisyyttä.

Suomessa tieteellisten julkaisujen laatua arvioidaan Julkaisufoorumin (JUFO) tasoluokituksen avulla (OKM 2014). Jufo-luokitus on todettu eri yhteyksissä ongelmalliseksi ja epätasa-arvoiseksi (esim. Puuska & Miettinen 2008; Heiskala 2014). JUFO itsekin toteaa verkkosivuillaan tasoluokan kuvastavan ”ilmestyneiden artikkelien keskimääräistä tasoa”, jolloin luokitus toimii parhaiten suurten julkaisumäärien

arvioinnissa. JUFO tarkoittaa, että ”luokitus ei siis sovellu yksittäisen tutkijan ansioiden arviointiin” (TSV 2016). Neljään kategoriaan (0, 1, 2, 3) jaetut tasoluokitukset antavat rahallisesti vertailtuna varsin erilaisia painokertoimia eri foorumeissa esitetyille julkaisuille.

Arviointia siitä, mihin jufo-luokkaan julkaisu kuuluu, suorittaa 23 tieteenaloista asiantuntijajapaneeleita, joissa on noin 200 asiantuntijaa (TSV 2016). Vuoden 2017 mallissa vertaisarvioitujen julkaisujen kertoimet ovat seuraavat:

- luokassa 0 kerroin on 0,1
- luokassa 1 kerroin on yksi
- luokassa 2 kerroin on kolme
- luokassa 3 kerroin on neljä (OKM 2015).

Ero heikomman ja huipputason julkaisujen laskennallisuudessa on entisestään kasvanut aiempiin malleihin verrattuna (ks. OKM 2014). Tarkasteltaessa vuosien 2011–2012 vertaisarvioituja julkaisuja tieteenaloittain, yhteiskuntatieteissä korkeimman tason (3) saavutti 192 julkaisua kun vastaava lukumäärä oli luonnontieteissä 1 347 julkaisua (OKM 2014).

Tieteenalojen erilaisista julkaisukulttuureista kertoo se, kuinka kokonaisuudessaan yhteiskuntatieteissä julkaistiin 4 899 julkaisutasoihin kuuluvaa julkaisua, kun luonnontieteissä julkaisujen määrä oli 7 529 (ks. OKM 2014). Artikkeliväitöskirjan ja monografian välisestä arvostuksen erosta kertoo yleistajuisen monografian heikko painokerroin 0,4, joka ohjaa artikkelijulkaisemiseen (ks. OKM 2016).

Koulutuspoliittisissa dokumenteissa vertaisarvioidun tieteellisen artikkelin ja yleistajuisen monografian välille on tehty arvostuksellinen ero keskittämällä huomio suurimman rahoituksellisen osuuden tuottavaan artikkelijulkaisemiseen. OKM on hinnoitellut monografian rahoitusmallissaan 1 700 euron arvoiseksi, kun korkeimman tason (3) artikkelijulkaisut tuottavat 16 900 euroa, ja ykköstason julkaisutkin 4 200 euroa.

Tohtorikoulutettavia ohjataan artikkeliväitöskirjojen tekemiseen. Joillakin tieteenaloilla artikkelimuotoisuus on ollut jo pitkään itsestäänselvyys, kun taas toisilla aloilla käytäntö on uudempi (Nikander & Piattoeva 2014).

Artikkeliväitöskirjoissa eri tieteenalojen ja yliopistojen väitöskirjoja koskevat käytännöt voivat vaihdella

suurestikin: esimerkiksi yhteisjulkaisemisen käytäntö on eri tieteenaloilla erilainen. Luonnontieteissä julkaisun tekemiseen osallistuu useita kirjoittajia, jotka jakavat kirjoittajuutta. Sen sijaan esimerkiksi yhteiskuntatieteessä yksittäisen kirjoittajan julkaisu tai monografia on edelleen yleinen julkaisutapa (OKM 2014, ks. myös Guttorm ym. 2014). Rahoitusmallia tukevista julkaisuista koostuva artikkelimuotoinen väitöskirja on yleistymässä luonnontieteiden ja teknisten alojen lisäksi humanistis-yhteiskuntatieteellisillä aloilla (Valo 2013).

Kun mittareina toimivat pisteytetyt julkaisuforumit, on syntynyt huoli siitä, että eri tieteenaloilla ei välttämättä ole tarjolla tasapuolisesti samanlaisia julkaisukanavia kaikissa tasoluokissa kansallisesti ja kansainvälisesti. Tieteen erilaiset traditiot eivät välttämättä yhteismitallisesti sovellu nopeaan yhteistuottamisen tahtiin.

Tutkimusta ja tiedettä eriarvoistavat arviointikäytännöt nostavat samalla keskusteluun kysymyksen tieteen kielestä. Koulutuspolitiikassa on tunnustettu, kuinka julkaisuforumilla on ollut vaikutusta yliopistojen julkaisukäytäntöihin, ja painopiste on muuttunut kohti yhä korkeammalle luokiteltuja julkaisukanavia (OKM 2015). Yhteistuottamisessa tiedon ”yksilöiminen” on vaikeaa ja vaatii viemään omistusoikeuden käsitteen uudelleen sovellettavalla alueille, kuten yhteistyöhön ja koulutukseen (Vähämäki 2009). Keskustelu tieteellisestä tiedosta onkin monella tapaa jännitteistä.

Tohtorikoulutuksen, tiedon ja tutkijuuden tutkiminen on arviointikäytäntöjen sekä yliopistotutkijuuudesta käytävän keskustelun valossa (esim. Kallio 2014; Guttorm ym. 2014) erityisen ajankohtaista. Yliopistoja ylimmän tieteellisen tiedon tuottavina instituutioina ovat kohdanneet uudenlaiset paineet, ja samalla koulutusjärjestelmänkin on nähty olevan jonkinlaisessa kriisissä, mikä on puolestaan pakottanut hakemaan koulutukselle uudenlaista legitimitiä (Brunila 2009). Perinteisestä perustutkimuksen ja soveltavan tutkimuksen jaottelusta on siirrytty tuottavaan ja tuottamattomaan tutkimukseen jopa siinä määrin, että julkaisuudessa kysytään, miksi tiede on tärkeää, tehdäänkö tutkimusta maailman parhaaksi vai onko se verovarojen tuhlausta.

TUTKIJAKOULUTUS KULMINOITUU TIETEELLISEEN JULKAISEMISEEN.

AINEISTO JA MENETELMÄT

Kirjoittajat toimivat Kristiina Brunilan johtamassa *Youth on the Move* -projektissa. Siinä tutkitaan koulutuspolitiikan, kulttuurien ja käytäntöjen muutoksia yhteiskunnallisissa ja erityisesti markkinoituissa valtasuhteissa sekä muutosten seurauksia toimijuudelle ja sille, mitä ajattelemme ihmisyydestä.

Artikkelissa hyödynämme Kristiina Hannukaisen haastatteluiden kautta tuotettua tutkimusaineistoa. Se koostuu Itä-Suomen ja Helsingin yliopistoista tuotetuista 28 nuoren tutkijan teemahaastateluista, joiden kesto on tunnista yli kahteen tuntiin. Hannukainen toteutti haastattelut talven 2014–2015 aikana. Haastateltavat valikoituivat mukaan vapaaehtoisina haastattelupyynnön avulla.

Haastattelun teemat kytkettyivät tutkijakoulutuksen, hallinnan, tiedon ja toimijuuden teemoihin. Teemat liittyivät myös Hannukaisen väitöskirjaan tietokapitalismista ja tohtorikoulutuksesta.

Haastatellut edustivat eri tieteenaloja lääke- ja terveystieteistä, humanistisista tieteistä, yhteiskuntatieteistä sekä maa- ja metsätaloustieteistä. He toimivat erilaisilla rahoituksilla ja olivat aloittaneet väitöskirjan tekemisen vuosina 2005–2014. Haastatelluista 11 teki väitöskirjaansa haastatteluhetkellä monografiana, ja kuusi heistä kirjoitti monografiaansa englanniksi.

Aineiston yhteisessä, kriittistä diskursiivista lähestymistapaa soveltavassa analysoinnissa kiinnostusta herättivät kysymykset julkaisemisesta, kirjoittajuudesta sekä tutkijan ansioitumisesta.

Artikkelissa analysoimme tietokapitalistisessa eetoksessa muotoutuvaa tutkijakoulutusta ja siihen kohdistuvaa tiedon hallintaa. Lisäksi tarkastelemme tietokapitalistisessa eetoksessa muotoutuvaa toimijuutta, johon hallinta tietokapitalistisessa hengessä näyttää 'tärähtävän'.

Hallinnan tavoitteiden tärähtämisestä (Julkunen 2008) on puhuttu yhteyksissä, joissa vallan vaikutukset ovat niin voimakkaita, että ne saavat otteen yksilöistä ja ohjaavat hallinnan kautta haluttuun olemiseen ja tekemisen tapaan. Tärähdys voi ulottua intensiteetistään riippuen yhä laajemmalle elämänpiiriin ja persoonaan etenkin, kun se hallinnan muotona toistuu ilman sen kriittistä tunnistamista ja tunnustamista. Lopputulema voi olla, että sitä ei enää sellaisena tunnisteta tai tunnusteta, jolloin hallinnan kohde voi alkaa itse tavoitella hallinnan tavoittelemaa olemisen ja tekemisen tapaa.

Sovellamme tutkimusprojektissa hyödynnettyä kriittistä diskursiivista lähestymistapaa, jossa kiinnostuksemme on diskursien asioita aikaansaavissa seurauksissa sekä subjektiksi tulemisessa. Tarkastelemme tutkijakoulutusta ranskalaisen filosofin Michel Foucault'n ajattelusta inspiroituneena diskursiivisena käytäntönä (Foucault 2005; Bacchi & Bonham 2014) tietokapitalistisessa eetoksessa. Erityisesti syvennymme tiedon muodostuksen tapoihin tietokapitalistisessa eetoksessa toimivassa tohtorikoulutuksessa. Tiedon ymmärrämme muodostuvan erilaisten sattumanvaraisten ja eri paikoissa tapahtuvien käytäntöjen seurauksena (Bacchi & Bonham 2014; Ikävalko 2016). Tutkijakoulutuksen näemme puolestaan totuuden järjestelmiä asettavana diskursiivisena käytäntönä.

Analyysissä olennaista on tiedon ja vallan suhde, jossa tiedon diskurssit tarjoavat hallinnan kohteita ja hallinta puolestaan synnyttää tuekseen tietoa (Alhnen 2007, 196). Tutkijakoulutuksen tarkasteleminen diskursiivisena käytäntönä auttaa tarkastelemaan sitä, mitä voidaan sanoa tai tehdä, tai millä oikeuksella joku voi jotain sanoa tai tehdä (ks. Alhnen 2007, Foucault 2005).

Diskursiivinen käytäntö ulottuu tutkijoihin ja tutkijuuteen mutta antaa mahdollisuuden kysyä, kuinka voimme tarkastella tohtorikoulutuksen osalta subjektiksi muodostumista. Tärkeää onkin huomata, että tutkijakoulutus diskursiivisena käytäntönä tietokapitalistisessa eetoksessa on koko ajan "tulemasa joksikin" kuten tutkija-subjektikin (myös Brunila 2015; Brunila 2011).

Tietokapitalistiset vallan ja hallinnan muodot liittyvätkin tutkijakoulutukseen ja vaikuttavat sekä

subjekteihin että tiedon tuotantoon. Samalla kun ne muovaavat tietoa ja subjekteja, ne paljastavat jotain vallan ja hallinnan tuottavuudesta ja sääteleväisyydestä. Näin on mahdollista tarkastella tutkijakoulutuksessa tapahtuvia tiedon ja subjektin muodostumisen tapoja, mikä puolestaan auttaa tunnistamaan tietokapitalistisen hallinnan toimintaa. Soveltamamme diskursiivinen lähestymistapa antaa mahdollisuuden kyseenalaistaa ja osoittaa, kuinka asiat voisivat olla toisin keskeiseksi tutkijakoulutuksessa muodostuneissa julkaisupolitiikassa ja tiedon muodostuksessa.

JULKAISE TAI KATOA

Tutkijakoulutus kulminoituu tieteelliseen julkaisemiseen, mikä tuli vahvasti esille tutkimushaastattelussa. Keskeinen huomio oli julkaisemiseen liittyvä levottomuus, valppaus ja spekulointi viipaleväitöskirjan ja monografian välillä. Haastateltavat pitivät monografiaa realistisempänä vaihtoehdona kuin artikkeliväitöskirjaa. Artikkeleiden arviointijärjestelmän kankeus ja hitaus vaarantaisivat tavoiteaikataulun.

”Ensiksi ajattelin tehdä artikkelia, mutta sitten mä päädyin monografiaan koska mulla on vaan se neljä vuotta aikaa enkä voi jäädä odottelee niiden artikkeleiden hyväksymisiä ja palautumisia.”

Jotkut monografian tekijät olivat valinneet julkaista tieteellisiä artikkeleita samanaikaisesti. Suurin osa haastateltavista oli kuitenkin päätenyt artikkelimuotoiseen ja englanninkieliseen väitöskirjaan. Valinnan tekemistä ei pidetty ongelmattomana, sillä jotkut haastateltavat kertoivat pohtivansa mahdollisuutta julkaista sekä englanniksi että suomeksi. Yhä kapenevalta näyttäytyvää mahdollisuutta kirjoittaa suomeksi puolusteltiin ja perusteltiin myös sillä, että ”se tulis oikeesti luetuksi”. Haastattelujen valossa rahoitusmallin monografialle antama artikkeliväitöskirjaa heikompi painokerroin näytti suuntaavan väitöskirjoja artikkelimuotoisiksi englanninkielisiksi julkaisuiksi:

”Artikkelia suositeltiin ja siihen kaikki on menossa. Mä ihmettelen sitä suuntausta muutenkin. Meilläkin on kauhean vähän niitä mihin voi tarjota niitä tekstejä jos kaikki tekee artikkeleita.”

Paine julkaista englanninkielisiä artikkeleita on tietokapitalistisessa eetoksessa ymmärrettävä, koska tutkijan tulisi suunnitella toimintansa niin, että tuottavuus voidaan todentaa julkaisujen avulla (ks. Guttorm ym. 2014) ja saattaa mitattavaan määrälliseen muotoon. Eräs haastateltava esimerkiksi totesi, kuinka ”kovasti meille kerrotaan, et teidän pitää olla huolissaan tällaisista asioista, et teidän pitää julkaista.”

Julkaisemalla tutkijasta tulee näkyvä ja potentiaalisesti kyvykäs toimija. Samalla julkaisemiseen kuuluu kysymys sekä tutkimuksen että tutkijakoulutuksen laadukkuudesta uuden julkisjohtamisen hengessä. Haastateltavat toivat esille huolensa laadukkaan tutkimuksen puolesta.

”Toi laadun kysymys on vähän tommoista, sano taanko poliittisesti uusliberaalia diskurssia, jossa on kaikenlaiset ongelmat. Musta se on välillä tosi ideologista tai että se liittyy siihen, että kaikkea tarvitaan mitata kauheesti, ja kun joku mittari näyttää jotakin, niin voidaan sanoa, että tää on hyvälaatuista tää koulutus ja sitten, että onko se sitten sitä, ja mitä se tarkoittaa, ja jos mittari sanoo niin, niin onko se sitten sitä.”

Paradoksaalista olikin, että tieteeseen kohdistetun tulosvastuun nähtiin kaventavan laadukkuutta, vaikka sen tulisi nimenomaan kasvattaa laatua tiedepoliittisten tavoitteiden mukaisesti. Laadun tuottamista mekaanisesti julkaisujen avulla onkin pidetty keinotekoisena, eikä luonnontieteellisen tutkimuksen ehdoilla rakennettujen rahoitusmallien ole katsottu ottavan huomioon tieteen monimuotoisuutta (ks. esim. Professoriliitto 2016). Haastattelujen perusteella laadukkuus vaikuttaa typistyvän artikkeleiden määrälliseksi tuottamiseksi, joltain osin jopa toistamiseksi volyymien kasvattamisen tähden. Tietokapitalistinen eetos ohjaa tutkijoita kyynisyyteen, esittämään vastarintaa ja kysymään, mihin loputon tuottaminen johtaa.

”No jos se on joku julkaisuiden lukumäärä, niin mä mietin että kertooko se välttämättä kauheesti ja semmoinen määrällinen mittaaminen ei sovi kaikille tieteenaloille hirveen hyvin että kaikissa yhteiskuntatieteissä, sosiaalietieteessä, et tuntuu

vähän karulta se, että se on se määrä, että siihen laatuakin pitäisi panostaa.”

Tasoluokituksen mukanaan tuoma hinnoittelu ja sen avulla yliopistoille tuottavuudesta jaettava rahoitus näyttäisivätkin ohjaavan tutkijat tasoluokitusta parhaiten mukailevaan toimintaan, jossa laadukkuus on toissijaista. Haastateltavat toivat voimakkaasti esiin huolensa tutkimuksen laadukkuudesta.

”Tutkimus liikkuu hitaasti eikä julkaisut välttämättä kerro mitään niiden laadusta tai siitä, että miten paljon uutta niissä tuodaan esille, että miten paljon toistaa jotain paperista toiseen.”

Hieman kärjistetysti tietokapitalistinen hallinta tekee tutkijoista artikkeleiden tehtailijoita, tuottajia. Haastateltavat tunnistivat tehtailun ja toivat sen esiin keskeisenä pelkonaan. Laadukkaalle tutkimukselle ja tiedon tuottamiselle näyttää jäävän yhä vähemmän aikaa ja tilaa. Kilpailuhenkisessä ympäristössä tutkijan tila kaventuu. Aikaa ei jää yhdessä tekemiselle, vaan menestyminen kovassa kilpailussa on yhteisöllisyyttä tärkeämpää. Haastateluista läpäisi huolestuneisuus siitä, että ansioitumisesta ja tuottavuudesta voi tulla tutkimuksen itsetarkoitus tutkimuksen ja tiedon merkittävyyden sijaan.

” [--] ihan älytöntä et kilpailuun mennään yhteisöllisen tekemisen sijaan, että jokainen verissä päin sitä omaa edistää, et siitä jotenkin pitäisi päästä pois. Et olisi yhteen hiilen puhaltamista ja tietenkin se meritoituminen ylipäättensä, et artikkeleilla pelkästään vertaillaan, et pitäis katsoo sitä kokonaisuutta, yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja sit tietenkin siinä näkee semmoista artikkeli, voisko sanoa tehtailuksi. Et siihen menee tämä kuvio, et jokainen haluaa julkaista vain mahdollisimman paljon, olisi se sitten mitä tahansa ja se näyttää hyvältä siellä omassa ceevessä et semmoisesta tietenkin. [--] Et tehdään sellaista, et ei keskitytä tavallaan siihen olennaiseen, mikä on se tutkimus ja sen merkittävyys, vaan tehdään niitä artikkeleita mahdollisimman paljon ja tietenkin se laatu saattaa olla hyvää tai ei hyvää, mutta kumminkin mahdollisimman vähällä yritetään puskea se artikkeli läpi.”

Tehdasmaisen toiminnan kuvaukset huolineen toistuivat haastatteluisissa. Se ei jätä aikaa tutkimukselliselle ajattelulle, ajatusten kypsyttelylle, uuden tiedon luomiselle eikä kommunikaatiolle – kaikelle sille, mikä on keskeisintä väitöskirjan tekemisessä ja tohtoroitumisessa.

Kristiina Brunila on kirjoittanut (2011) tieteen ja tutkimuksen markkinoitumisesta ja tutkimuksesta tuotantoketjuna, joka toimii uudelleen päivitetyn taylorilaisen liikkeenjohdon hengessä liukuhihnana, joka julkaisutoiminnan tarkasteluun vietyinä toimii puskemalla jatkuvalla syötöllä tuotoksia, jotka eivät välttämättä enää merkitse mitään eivätkä liikuta ketään. Voi olla varsin hankalaa kyseenalaistaa toiminnan lähtökohtia saati sen eettisiä tai poliittisia näkökulmia.

ONGELMALLISEN KIRJOITTAJUUDEN KÄYTÄNNÖT

Tietokapitalistisen eetoksen olennainen osa on artikkeleiden vertaisarviointi (*peer review, referee*), jossa anonyymit arvioitsijat arvioivat artikkeleiden laatua. Kun tietokapitalismissa työn tuottamaa arvoa ei voidakaan mitata työajan perusteella, tarvitaan tuotantoon nähden ulkoinen arvon mitta (Viren & Vähämäki 2015, 51), kuten artikkeleiden vertaisarviointi. Logiikka on sama kuin millä tahansa markkinoilla, joilla arvo vaihtelee mittaus-ten, mitattavien asioiden ja tekijöiden – ja jopa vertaisarviointia suorittavien arvioitsijoiden välillä.

Haastateluisissa ilmeni, että esimerkiksi eriarvoistavat ja häilyvät käytännöt artikkeleiden kirjoittajasuhteissa aiheuttavat toistuvaa tieteenalojen välistä ja sisäistä jännitettä: ne vaikuttavat näkyvästi ja välittömästi tutkijan ansioitumiseen. Samalla eetoksessa toimimisen myötä tutkija oppii sekä alistumaan että hallitsemaan tieteelliseen kirjoittamiseen erilaisia käytäntöjä, osaa hiljaisena tietona:

”Se nyt varmaan on tiedossakin, et artikkeleihin tulee nimiä, jotka ei mitään siihen tehnyt ja kerran kun sä pääset siihen putkeen, niin meriitit kasvaa ihan hirveästi.”

”Se on ollut mulle vähän mysteeri, et on kauheasti kirjoittajia mutta minä teen sen kaiken duunin. [--] Et näin minulle on annettu ymmärtää, että se ketä on ensimmäisenä kirjoittaja niin se kirjoittaa sen artikkelin. Näin meillä on.”

Esimerkit tuovat esille, että kirjoittamisen eriarvoistavat käytännöt ovat ainakin osaksi vaiettuja ja jännitteisiä. Koska tietokapitalismin ihanteena on tuottava tutkija ja tuottavuuden mittarina julkaisuindeksit, julkaisemisella ansioitumisen erilaiset käytännöt ovat levittäytyneet tieteeseen.

Tutkijakoulutettavan mahdollisuudet neuvotella kirjoittajuuksista näyttävät kaventuneen julkaisemisen kilpajuoksussa, jossa artikkeleiden kirjoittajuuksia tulkitaan esimerkiksi ”poliittisin perustein”.

Yliopiston rahoitusmallin mittarit on laadittu ansioista: siitä, mitä halutaan kulloinkin mitata. Näin tuloksetkin ovat tiettyssä mielessä etukäteen suunnattuja. Esimerkkinä ovat keskusteluissa esiintyvät artikkeleiden tuottamisprosessi ja julkaisupoliittikka journaaleissa, joista neuvotellaan. Tutkijakoulutettavan käymät neuvottelut jäsenyivät julkaisemisessa ja ulottuvat jopa journaalin julkaisupoliittikkaan asti. Tutkijat oppivat, että eetoksessa toimiminen tarkoittaa opportunistista laskelmointia, ja samalla he kuitenkin tunnistavat, kuinka vaikea on saada omia julkaisuja tieteellisiin ja kansainvälisiin lehtiin.

Tutkijakoulutettava elää erilaisten neuvotteluiden välimaastossa, opportunisteina ja kyynikoina, kuten Vähämäki (2009) on todennut yliopistossa tarjolla olevista paikantumisista. Tutkijakoulutettavuus edellyttääkin valmiutta laskelmointiin ja yrittämiseen, koska se vaikuttaa olevan ainoa tarjolla oleva keino saada väitöskirjaprosessia eteenpäin.

”Sun pitää tarkkaan miettiä mihin sä lähetät, tarkkaan miettiä et on korkea-arvoisia journaaleja ja tietyllä tapaa rankattua julkaisufoorumeissa ja näin. [...] Et johonkin journaaliin joka julkaisee kaksi numeroa vuodessa ja lähetetyt tulee kolme vuotta myöhässä, niin ei sellaiseen kannata, vaikka se olisi kuinka jufo 3 tai tämmöinen.”

”Et mihin lehteen sitä lähettää niitä artikkeleita et aloittaa sieltä korkeamman impaktifaktorin omaavista lehdistä. [...] Kyllä se aina tulee esiin, kun mietitään että mihin lehteen tämä lähetetään, niin aina tulee esiin ja puhutaan niistä impact factoreista.”

”Ei nyt ihmisten tarttee hirveen fiksu olla, et tajuu sitten, ettei tää artikkeleiden loputon suoltaminen

ole pitkässä juoksussa mahdollista. Muutenkin se rajoittaa tätä tieteen tekemistä koska pitää olla tiettyssä sabloonassa tiettyyn lehtiin ja ne jo muokkaa sitä lähdekirjallisuutta että siellä pitää olla jo ne tietyt viittaukset tiettyihin, minkä alan julkaisusta onkin kyse.”

Keskusteluissa julkaisemisesta ja kirjoittajuudesta haastateltavat toivat esiin moninaisia julkaisemisen ongelmia, joihin heidän oli kiinnitettävä huomiota väitöskirjaprosessin aikana ja jotka saivat heidät pyhähtymään ja miettimään julkaisemisen syvempiä merkityksiä. Kun väitöskirjatyö yhä painavammin kulminoituu julkaisemiseen, tutkijakoulutettava joutuu usein ensimmäistä artikkelia kirjoittaessaan mukaan julkaisupoliittikkaan.

Näyttäisikin, että tutkijakoulutettavan neuvottelutaidoista kertoo se, missä vaiheessa hän omaksuu tietokapitalismin eetoksen säännöt esimerkiksi impaktifaktoreista, julkaisu-tiliheydestä, jufo-luokituksesta tai journaalien julkaisupoliittikasta. Tutkijan pitää myös ymmärtää koulutuspoliittista hallintaa ja sen arvojen mukaan toimimista, joka osoittaa toisaalta väitöskirjatutkijalle annettua tavoitteiden mukaista tutkijana kasvamista, akateemisiin sopimuksiin sopeutumista ja lopulta tohtoruutta.

TUOTTAMISEN PAIN E ASETTUU YKSILÖÖN

Tietokapitalistisessa eetoksessa tutkijoiden odotetaan osoittavan kyvykkyyttä tiedon tuottamisessa halutunlaisesti ja halutunlaisena. Se voi tarkoittaa samaan aikaan erilaisissa jännitteissä toimimista ja epävarmuutta. Erilaiset paineet ja odotukset tärahtävät yksilöihin ja näyttäytyvät vaatimuksina tuottaa yhä enemmän ja yhä nopeammin. Tutkijoina olemme useasti itsekin kokeneet tämän tärahdysten ja sen luoman epämuikavuuden. Se sai meidät etsimään tapoja tuoda tarkastelua lähemmäs subjektia ja kokemusmaailmaa.

Haastatteluita ilmensi tärahdysten tunnistaminen ja vaihteleva suhtautuminen niihin, minkä ymmärrämme artikkelissanne opportunistimin ja kyynisyyden välimaastossa toimimiseksi. Väitöskirjaprosessiin sisältyi niin negatiivisia kuin positiivisia

TUTKIJUUS, TIETO JA TIETÄMINEN ASETTUVA YHÄ UUELLEEN YHÄ HELPOMMIN HALLITTAVIKSI.

mielleyhtymiä, joita haastateltavat toivat esiin. Ilon, ylpeyden ja onnistumisen rinnalla haastatteluista välittyi epätoivoa, toivottomuutta ja kriittisyyttä:

”Et jos ihmisillä on aina se paine niskassa ja aina se paine on sellainen, ettei auta vaan et työstät tätä eteenpäin vaan sun pitää saada jotain näkyvää tulosta ja sen täytyy olla julkaistu artikkeli ja mahdollisimman monta ja mahdollisimman äkkiä. Et aika kylmä jotenkin se.”

”Mä huomasin millaisista asioista ihmiset kirjoittaa julkaisuja ja mun oli aluksi niin vaikea ymmärtää miksi ihmiset julkaisee niin triviaaleja asioita ja tekee niin pinnallisia tutkimuksia joissa ei perehdytä siihen asiaan syvällisesti ja mä en voinut ymmärtää sitä ennen kuin aloin ymmärtää että se johtuu siitä julkaisupakosta mikä on. Asettaa sen pakon ihmisille, että on pakko tuottaa julkaisuja niin se on musta tiedettä tosi paljon heikentävä tekijä että musta tuntuu että julkaisuja tuotetaan vaan enemmän ja enemmän ja ne on tyhjempiä ja tyhjempiä, pinnallisempia ja pinnallisempia, tie-de ei edisty. Uutta tietoa ei löydy koska kukaan ei uskalla ottaa sitä aikaa jonka se todella vaatii kun perehtyy johonkin ilmiöön ja luo jotain uutta.”

”Kuka suoltaa artikkeleita niin sehän on aarre laitokselle millä hyvänsä. Mutta ihmisiä on niin erilaisia, että jos ei pysty siihen julkaisutahtiin mitä oletettua on. Se ei vaan kaikille sovi.”

Esimerkki kertoo, miten keskusteluissa välittyi hallinnan tuottavuus ja tehokkuus, ja mikä näkyi jossain mielessä koko tutkijan persoonaan ja elämänpiiriin ulottuvana. Jo historiallisen tilastotieteilijän Alfred J. Lotkan mukaan nimetyssä laissa pieni osa tutkijoista, ”aarteet”, tuottavat suuren osan julkaisuista (ks. Karvonen ym. 2014). Haastatteluissa kuitenkin jatkuvasti

muistutettiin tutkijakoulutettavien erilaisuudesta myös tuottamisessa. Erityisesti opettaminen ja yhtä-aikainen julkaiseminen koettiin vaikeaksi, jopa toivottomaksi yhtälöksi tietokapitalismissa.

Haastatteluista analysoidessamme löysimme liikkeessä olevaa ja neuvottelujen kohteena muotoutuvaa toimijuutta. Tuottamisen paineessa etsitään ratkaisuja ja neuvotellaan, kunnes epätietoisuuden edessä annetaan epävarmuuden asettua osaksi tutkijutta.

Neuvotteluiden tulokset näyttävätkin ratkaisevan sen, millaisena tutkijakoulutettavat kokevat väitöskirjaprosessin sekä sen, millä tavoin epävarmuuden tunne lopulta asettelee itsensä tutkijaan. Opportunistinen tutkija näyttää löytävän paikkansa epävarmuudessa keksimällä luovasti erilaisia muotoja näyttää omaa osaamistaan tullakseen hyväksytyksi ja tuottavaksi.

”Se on jännä juttu koska sehän on, vaikka sitä ei sellaisena ajattele, niin se on jatkuvasti läsnä ja mikä on viime aikoina konkretisoitunut, niin mä olen ollut huolissani siitä et kun mä haen muita juttuja että ymmärtääkö ihmiset että kun mä oon tehnyt monografiaa niin mulla ei ole a-sarjan julkaisuja, mutta jos sanotaan että jos teet artikkeli niin sulla saattaa olla kaksi tai kolme, jotka on suoraan tähän liittyen, et tätä on miettinyt. Tässä mielessä oon miettinyt nimenomaan sitä, että onko tää mun ratkaisu tehdä monografia, onko se ollut, et olisiko se tässä mielessä pitänyt vaan sulloo tai pilkkoo artikkeliksi.”

”Isoin henkinen kannustin että miksi oon jaksanut [--] tehdä artikkeliväikkärii, niin on yksi syy siihen [--], et mun cvssä näyttää nyt joltakin, et siellä ei ole viiden vuoden tyhjä aukko et kirjoittanut monografiaa, vaan siellä on että hoitanut tätä tehtävää ja siihen tehtävään on kuulunut tällaisen projektin hoito, ja tällaisen ohjelman kordinoinen ja tällaisen ohjelman kurssit ja opettaminen ja sen lisäksi olen ollut julkaissut nämä ja osallistunut omalla puheellani näihin ja ollut mukana tässä hankkeessa.”

Tutkijakoulutettavien haastatteluista välittyi varsin selvästi yliopistoja ja korkeakoulutusta yhteisesti vaivaava epävarmuus. Kyse on syvemmälle

ja laajemmalle ulottuvasta hallinnasta ja hallinnan luomasta tutkijuudesta kaksijakoisena ja paradoksaalisena; toisille se on toisinaan hyvä ja antoisa Matteus-efekti, kun samaan aikaan toiset kärsivät ja luovuttavat.

”Kun ihmisillä alkaa tulla tällainen että se ei auta se meritoituminen, se ei auta se *by the book*. Poliittisesti on hyvä idea takana mutta jos se on käytännössä tällaisiin, niin hyvä jumala. Kyllä mä luulin että se alkaa ole ihmisille aika selvää miten se pitäisi tehdä mutta on se aika uskomaton uhkapeli, että kannattaako koko elämänsä uhraa kun ei voi kuitenkaan tietää että onko mitään palkitsevuutta. Okei, sä voit päästä dosentiksi mutta ei sillä ole mitään rahallista arvoa, okei onhan se hieno titteli mutta kyllähän ihmiset meritoituu erilailla, julkaisee, on osana työryhmiä, vertaisarvioi, käy konfissa, verkostoituu kaikilla mahdollisilla tavoilla. Oon mäkin sitä tehnyt mutta se on eri, onko siitä mitään hyötyä.”

Haastatellut toivoivatkin, että hallinnan eriarvoista- viin käytäntöihin puututtaisiin erityisesti rahoituksen avulla mutta myös kiinnittämällä nykyistä enemmän huomiota hallinnan tuottamiin henkisiin seurauksiin. Epävarmuus ja epätoivo ovat osa tutkijakouluttavien arkea ja hallintaa, jossa kuuluukin olla epävarmasti ja epätoivoisesti.

Jatkuvasti läsnä oleva epäonnistumisen mahdollisuus on tietokapitalistisen hallinnan toimimisen ehto. Näin tutkijuus, tieto ja tietäminen asettuvat yhä uudelleen yhä helpommin hallittaviksi. Väitettä tukee sekin, kuinka julkinen keskustelu tutkijoiden hyödyllisyydestä tai hyödyttömyydestä ja ”kaiken maailman dosenteista” on voimistunut. Tuottavuuden ja tehokkuuden vaatimus tähtää tutkijaan ja vaatii itsereflektion kautta suoriutumaan yhä paremmin tai keksimään diagnostisen syyn huonommuuteen.

”No mun mielestä on siltä kannalta, et usein, kun puhutaan rahoituksesta niin kuin opiskelusta ja väitöskirjan tekemisestä, niin ajatellaan vain niitä konkreettisia käytännön asioita mutta ei ajatella välttämättä niitä henkisiä mikä siihen liittyy. Mikä tulee siihen rahoitukseen niin siinäkin on

se henkinen komponentti, et kuinka paljon sulle tulee rahaa tilille milloinkin ja mistä lähteestä, niin se ei välttämättä ole niin merkityksellistä mutta se et onko sulla stressiä siitä mistä sä saat seuraavaksi rahaa ja kuinka pitkään se on, niin onko sulla sellainen tunne että sulla on yhteisö jonka hiljainen tieto sulla on käytössä, joka tukee sua siinä prosessissa vai onko sulla sellainen tunne, että sä oot täysin omillasi ja jos sä et ite keksi miten ratkaista sun ongelman niin sulla ei ole tukea siihen.”

Tuottamisen paine on tähtänyt tutkijakouluttaviin sen moninaisissa merkityksissä. Kyse on tietokapitalistisesta hallinnasta; miten tutkijuutta hallitaan mutta myös miten tutkijat hallitsevat itse itseään. Tämän vastapaino näyttäisi löytyvän yhteisöllisyydestä ja tuesta, jotka auttavat väitöskirja-prosessin tuottamisen paineissa.

PÄÄTELMÄT

Olemme artikkelissamme tuoneet esille, kuinka yliopistoa koskevat rakenteelliset ja hallinnolliset muutokset ovat avanneet tilan ja kysynnän tutkijakoulutuksen yhä markkinahenkisemmälle uudelleen organisoinnille ja määrittelyille. Aineistoa analysoidessa meille heräsi kysymys siitä, mitä muuta väitöskirjaa tekeväälle tutkijalle on tarjolla kyynikon sijaan kuin Vähämäen (2009, 225) hahmottelema opportunistin positio, jossa tehdään mitä tahansa, mitä käsketään, mutta jossa ”ei ole mitään erityistä annettavaa mihinkään toimintaan, yhteenkään projektiin”.

Kiinnostavaa on myös pohtia muutosten myötä tarjolla olevaa yhteisöllisyyttä, jota yliopiston edelleen tulisi mahdollistaa ja tukea. Onko kyse enemminkin niin sanotusta uusyhteisöllisyydestä, jossa yhteisö toimii kontrollin välineenä ja on ”kaikkea muuta kuin vapaa ja viihtyisä, vailla päämääriä olevan yhdessäolon tila, jossa voidaan luottaa tovereihin ja jakaa tietoja ja taitoja” (Vähämäki 2009, 225, ks. myös Brunila 2009). Kriittinen tiedosta ja tutkimuksen tilasta huolestunut tutkija kysyykin, onko mitään tehtävissä tutkijan, tiedon ja

tietämisen näkökulmasta tiedepolitiikan ja sen myötä rahoitusmallin voimakkaassa ohjauksessa.

Tarvitsemme lisää keskustelua siitä, mitä tutkijakoulutettavien toimijuudelle tapahtuu tietokapitalistisessa hallinnan eetoksessa. Lisäksi on puhuttava siitä, mitä tietokapitalistinen eetos tekee tutkijuudelle, tiedolle ja tieteelle sekä millaisia seurauksia eetoksella on lopulta siihen kuuluisaan tieteen tilaan.

Olemme analyysissä osoittaneet, kuinka yliopistolaisessa esiin tuleva vaatimus laadusta ja siitä palkitsemisesta kiteytyy julkaisupolitiikkana tutkijakoulutuksessa. Artikkelien tehtailu ja siihen kytkeytyvät kirjoittajuuden jännitteet ja arvovalinnat eivät kuitenkaan ole aineiston perusteella kestäväällä pohjalla. Ovatko esimerkiksi tutkijakoulutettavat pian tilanteessa, jossa julkaisupolitiikassa tiedon tuottajan meriitiksi ja laadun varmistajaksi lasketaan vain toteen osoitettu yksin kirjoittaminen ongelmallisen yhteiskirjoittajuuden sijaan?

Tutkijakoulutuksen laadukkuutta tulisi tarkastella yhä kriittisemmin, laajemmin ja kokonais-

valtaisesti sen sijaan, että se kapeutuu julkaisupolitiikkaan. Artikkelit, tieto ja tutkijuus eivät synny tyhjästä, eivät myöskään kokemukset riittämättömyydestä, epävarmuudesta tai kyynisyydestä.

KRISTIINA HANNUKAINEN

KM, väitöskirjatutkija
Kasvatustieteellinen tiedekunta
Helsingin yliopisto

KRISTIINA BRUNILA

KT, tenure track -professori
Kasvatustieteellinen tiedekunta
Helsingin yliopisto

LÄHTEET

Ahlanen, K. (2007). *Käytännöt ja ajattelu Michel Foucault'n filosofiassa*. Helsinki: Gaudeamus.

Bacchi, C., & Bonham, J. (2014). Reclaiming discursive practices as an analytic focus: Political implications. *Foucault Studies* 17 (April 2014), 173–192.

Brunila, K. (2009). *PARASTA ENNEN. Tasa-arvotyön projektitapaistuminen*. Helsingin yliopisto kasvatustieteen laitoksen julkaisuja 222. Väitöskirja. Helsinki: Yliopistopaino.

Brunila, K. (2011). Rönsyt pois! Tutkija tietokykykapitalismissa. *Aikuiskasvatus* 31(2), 111–119.

Brunila, K. (2015). The Ambivalent Process of Becoming a Professor in the Neoliberal Academia. *Qualitative Inquiry* 22(5), 1–9.

Brunila, K., & Hannukainen, K. (2017). Academic researchers on the project market in the ethos of knowledge capitalism. *European Educational Research Journal*. (Online First Published January 20, 2017)

Brunila, K. & Valero, P. (in review). *Anxiety and the Making of Research(ing) Subjects in Neo-liberal Academia*.

Corsani, A. (2007). *Kohti poliittisen taloustieteen uudistamista*. Megafoni. Sähköisesti: <http://megafoni.kulma.net/index.php?art=466>.

Foucault, M. (2005). *Tiedon arkeologia*. Suom. Tapani Kilpeläinen. Tampere: Vastapaino.

Guttorm, H., Arvola-Orlander, A., Niemi, A-M., Vaahtera, E., Mertanen, K., Tammi, T., Mononen-Batista Costa, S., Brunila, K., Kouhia, A., Paakkari, A., Kainulainen, V. & Ikävalko, E. (2014). Akateeminen kapitalismi ja kollektiivisuuksien paradoksaalisuudet tohtorikoulutuksessa. *Aikuiskasvatus* 34 (2), 121–128.

Heiskala, R. (2014). *Enemmän laatua, vähemmän määrää?* Professoriliiton ja Tieteentekijöiden liiton kevätseminaari. Pörsitalo, Helsinki 25.4.2014.

Ikävalko, E. (2016) *Vaikenemisiä ja vastarintaa: valtasuhteet ja toiminnan mahdollisuudet oppilaitosten tasa-arvosuunnittelussa*. Väitöskirja. Helsinki: Yliopistopaino.

Jakonen, M., Peltokoski, J. & Virtanen, A. (2006). Toimittajien esipuhe. Teoksesta Jakonen, M., Peltokoski, J. & Virtanen, A. (toim.) *Franco Berardi. Tietotyö ja prekaari mielentila*. Helsinki: Tutkijaliitto. 7–12.

Julkunen, R. (2008). *Uuden työn paradoksit: keskusteluja 2000-luvun työprosess(e)istä*. Helsinki: Osuuskuunta Vastapaino.

- Kallio, K.-M. (2014). "Ketä kiinnostaa tuottaa tutkimintoja ja julkaisuja liukuhihnaperiaatteella...?" – Suoritusmittauksen vaikutukset tulosohjattujen yliopistojen tutkimus- ja opetushenkilökunnan työhön. Akateeminen väitöskirja. Turun kauppakorkeakoulu.
- Karvonen, E., Kortelainen, T. & Saarti, J. (2014). *Julkaise tai tuhoudu! Johdatus tieteelliseen viestintään*. Tampere: Vastapaino.
- Mustajoki, A. (2013). Measuring excellence in Social Sciences and Humanities: Limitations and opportunities. Teoksessa Erkkilä, T. (toim.) *Global university rankings*. Palgrave MacMillan 2013, 147–165.
- Nikander, P. & Piattoeva, N. (2014). Artikkeliväitöskirjan yhteenvedon kirjoittaminen. Kokemuksia tampereen yliopiston tutkijakoulun kurssilta. *Yliopistopedagogiikka* 21(1), 56–58.
- Nikkola, T. & Harni, E. (2015). Sisäistyneet ristiriidat, tunnettyö ja tietotyöläissubjektiviteetin rakentuminen. *Aikuiskasvatus* 35(4), 244–253.
- OECD. (1996). *The Knowledge-based Economy*, OECD/GD (96)102.
- OECD. (2013). *New Sources of Growth: Knowledge-Based Capital – Key Analyses and Policy conclusions*. Synthesis report.
- OKM. (2014). *Vahvemmat kannusteet koulutuksen ja tutkimuksen laadun vahvistamiselle. Ehdotus yliopistojen rahoitusmallin tarkistamiseksi vuodesta 2015 alkaen*. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:7.
- OKM. (2015). *Ehdotus yliopistojen rahoitusmalliksi 2017 alkaen*. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2015:19.
- OKM. (2016). *Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus yliopistojen perusrahoituksen laskentakriteereistä*. 24.9.2016/331.
- Pasanen, H. (2015). Kyky koulutuksen taloudessa. Teoksesta Brunila, K., Onnismaa, J. & Pasanen, H. (toim.) *Koko elämä töihin. Koulutus tietokykykapitalismissa*. Vastapaino, 58–80.
- Peters, M., & Bulut E. (toim.) (2011) *Cognitive Capitalism, Education and Digital Labor*. New York, Bern, Berlin, Bruxelles, Frankfurt am Main, Oxford, Wien: Peter Lang.
- Professoriliitto. (2016). *Vähemmän byrokratiaa, enemmän laatua ja vaikuttavuutta*. Esitys yliopisto- ja tutkimusrahoituksen uudistamiseksi.
- Puuska, H.-M. & Miettinen, M. (2008). *Julkaisukäytännöt eri tieteenaloilla*. Opetusministeriön julkaisuja 2008:33.
- Slaughter, S. & Leslie L. L. (1997). *Academic Capitalism: Politics, Policies, and the Entrepreneurial University*. Johns Hopkins University Press.
- Tomperi, T. (2009). (toim.) *Akateeminen kysymys. Yliopistolain kritiikki ja kiista uudesta yliopistosta*. Vastapaino.
- TSV Tieteellisen seurain valtuuskunta. (2016). Verkojulkaisu. <http://www.julkaisufoorumi.fi/fi/julkaisufoorumi>. (30.11.2016).
- Valo, M. (2013). Artikkelivai monografia? *Yliopistopedagogiikka* 20(1), 25–27.
- Viren, E. & Vähämäki, J. (2015). Mitä on tietokykykapitalismi? Teoksesta Brunila, K., Onnismaa, J. & Pasanen, H. (toim.) *Koko elämä töihin. Koulutus tietokykykapitalismissa*. Vastapaino, 25–57.
- Vähämäki, J. (2009). *Itsen alistus*. Helsinki: Tutkijaliitto. LIKE.
- Vähämäki, J. (2010). Kapina tiedettä vastaan. *niin&näin* 67(4), 115–119.
- World Bank. (2002). *Constructing Knowledge Societies: New Challenges for Tertiary Education*. Washington, D.C.: World Bank.